

ТРУДОВЕ ПРАВО ТА ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

УДК: 342.734:341.231.14

**ПРАВО НА ГІДНИЙ РІВЕНЬ ЖИТТЯ В МІЖНАРОДНОМУ, ЗАРУБІЖНОМУ
ТА НАЦІОНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ**

Кулачок-Тітова Л. В.,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри державно-правових дисциплін
юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

Анотація: Розглядається право людини на гідний рівень життя, його закріплення в міжнародних нормативних актах з прав людини, конституціях та законодавстві зарубіжних держав. Аналізується реалізація права на достатній рівень життя у різних актах законодавства України. Показана роль базового державного соціального стандарту – прожиткового мінімуму – у формуванні достатнього рівня життя особи чи сім'ї. Стверджується, що прожитковий мінімум слід використовувати, насамперед, як стандарт рівня забезпечення за програмами державної соціальної допомоги. Для виплат за рахунок коштів фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування та при формуванні рівня заробітної плати необхідне встановлення більш високих стандартів для забезпечення гідного рівня життя та соціальної справедливості.

Ключові слова: міжнародні акти з прав людини, соціальні права, гідний рівень життя, достатній рівень життя, соціальні стандарти, прожитковий мінімум, соціальне забезпечення, соціальне страхування.

Аннотация: Рассматривается право человека на достойный уровень жизни и его закрепление в международных актах по правам человека, конституциях и законодательстве зарубежных государств. Анализируется реализация указанного права в различных актах законодательства Украины. Показана роль базового государственного социального стандарта – прожиточного минимума – в формировании достаточного уровня жизни личности или семьи. Утверждается, что прожиточный минимум следует использовать, прежде всего, как стандарт уровня обеспечения по программам государственных социальных пособий. Для выплат в системе общеобязательного государственного социального страхования и при формировании уровня заработной платы следует применять более высокие стандарты для обеспечения достойного уровня жизни и социальной справедливости.

Ключевые слова: международные акты по правам человека, социальные права, достойный уровень жизни, достаточный уровень жизни, социальные стандарты, прожиточный минимум, социальное обеспечение, социальное страхование.

Annotation: Considered a human right to an adequate standard of living and options laid down in international human rights instruments, the constitutions and laws of foreign countries. Analyzes the implementation of the law in various acts of legislation of Ukraine. The role of the basic state social standard – subsistence – in the formation of an adequate standard of living of a person or family. It is argued that a living wage should be used as a standard level of security for the state social benefits programs. For payments in the system of compulsory social insurance by state should apply higher standards to ensure a decent standard of living and social justice.

Key words: international documents on human rights, social rights, a decent standard of living, adequate standard of living, social standards, a living wage, social security, social insurance.

Актуальність зазначеної проблеми пов'язана з бажанням українського суспільства приєднатися до європейських цінностей та увійти на рівних до спільного європейського простору, а значить, і висунутими вимогами щодо відповідного рівня забезпечення особистих і соціально-економічних прав та рівня життя. Категорії гідного життя, гідного (достатнього) рівня життя та гідної праці також широко застосовуються в міжнародних деклараціях, хартіях, конвенціях. Так, у Декларації МОП про соціальну справедливість у цілях справедливої глобалізації 2008 року вказується на світовий характер Програми гідної праці, виконуючи яку, держави повинні вирішувати стратегічні задачі у сферах зайнятості, соціального захисту, соціального діалогу та прав у сфері праці. Зазначені категорії, хоча і містять спільну складову «гідний», оскільки апелюють, насамперед, до людини та її гідності, все ж мають різний зміст і різний ступінь законодавчого забезпечення та гарантованості з боку держави. Ці поняття тісно пов'язані з категоріями соціальної справедливості, соціальної держави, людської

солідарності, а також із категоріями прожиткового мінімуму, межі малозабезпеченості, порогу бідності.

Відповідні питання у своїх дослідженнях у різні часи розглядали такі відомі науковці в галузі права соціального забезпечення та трудового права як Н. Болотіна, Н. Гусов, О. Мачульська, С. Прилипко, Б. Сташків, Е. Тучкова та інші. Норми, які закріплюють право людини на гідний або достатній рівень життя, містяться у багатьох міжнародних нормативних актах з прав людини та конституціях сучасних держав. Таке право прямо чи опосередковано закріплене у ряді нормативних актів різної юридичної сили, розглянемо деякі з них.

Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права (1966 р.) визнає, що «згідно з Загальною декларацією прав людини ідеал вільної людської особи, вільної від страху та нужди, можна здійснити, тільки якщо будуть створені такі умови, за яких кожен може користуватися своїми економічними, соціальними і культурними та політичними правами». Держави, які беруть участь у цьому Пакті, визнають право кожного на справедливі і сприятливі умови праці (ст. 7), яке включає, зокрема винагороду, що забезпечувала б, як мінімум, усім трудящим справедливую зарплату та задовільне

існування для них самих та їхніх сімей. А у ч. 1 статті 11 Пакту визнається право кожного на достатній життєвий рівень для нього і його сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг і житло, і на неухильне поліпшення умов життя [1]. Отже, цей міжнародний договір закріплює права *трудящих* на задовільне існування, що повинне бути забезпечене рівнем заробітної плати, і *кожного* на достатній життєвий рівень, який за необхідності підтримується соціальними виплатами. Ці ж положення повторюються пізніше у деяких регіональних міжнародних актах з прав людини.

Європейська соціальна хартія (переглянута) (1996 р.) у частині першій, зокрема, зазначає, що держави-учасниці повинні забезпечити умови, за яких усі працівники мають право на справедливий винагороду, яка забезпечить достатній життєвий рівень для них самих та їхніх сімей... Сім'я як головний осередок суспільства має право на належний соціальний, правовий та економічний захист для забезпечення її всебічного розвитку. Кожна людина має право на захист від бідності та соціального відчуження [2]. Комітет по соціальним правам, який займається моніторингом Хартії, встановив «межу пристойності», яка означає, що будь-який заробіток, суттєво менший національної середньої заробітної плати, не може вважатися достатнім для забезпечення гідного рівня життя. Така межа була спочатку встановлена на рівні 68%, а потім знизилася до 60%. Якщо сума заробітку менша, необхідні соціальні, сімейні, освітні та податкові пільги для осіб із низьким заробітком. Також держава повинна довести, що такий розмір заробітку забезпечує гідний рівень життя. У будь-якому випадку, якщо заробіток менше половини середньої заробітної плати, така винагорода буде вважатися несправедливою.

Європейську соціальну хартію 1996 року (переглянуту) Україна підписала 7 травня 1999 року та пізніше ратифікувала її, не включивши до списку зобов'язань держави такі положення Хартії: п.1 ст. 4 – право працівників на таку винагороду, яка забезпечує їм і їхнім сім'ям достатній життєвий рівень; ст.12 – право на соціальне забезпечення; ст. 13 – право на медичну та соціальну допомогу та інші. Це, безумовно, знижує рівень соціальних гарантій та відповідальність держави. Ще однією проблемою соціального законодавства України є розрізненість та неузгодженість актів, які визначають різні види соціального забезпечення. Це робить дуже актуальним розробку та прийняття Кодексу соціального забезпечення, який би об'єднав та впорядкував норми з соціального страхування та соціального забезпечення в цілому. Зокрема, систематизації вимагають інститути соціальної допомоги та соціального обслуговування. Безумовно, великою проблемою в Україні є відсутність загальнообов'язкового медичного страхування, що значно зменшує рівень соціального захисту трудящих.

Європейська соціальна хартія 1961 року встановлювала критерії соціального забезпечення на рівні і за переліками соціальних ризиків, визначеними Конвенцією МОП № 102 про мінімальні норми соціального забезпечення 1952 року, яка містить

застереження, що «загальна сума допомоги... повинна бути достатня для підтримання здоров'я та належного становища родини отримувача» і наводить розміри допомоги, які визначаються для типового отримувача і становлять від 40% (втрата годувальника, інвалідність внаслідок загального захворювання) до 50% (інвалідність та непрацездатність у зв'язку із трудовим каліцтвом) відсотків від загальної заробітної плати звичайного дорослого робітника (чоловіка), залежно від випадку – некваліфікованого або кваліфікованого, із зазначенням відповідних критеріїв [3]. Переглянута Європейська соціальна хартія 1996 року встановила рівень соціального забезпечення, який орієнтується на Європейський кодекс соціального забезпечення 1990 року. Кодекс містить мінімальні соціальні стандарти, які держави повинні надавати у зв'язку із дев'ятьма соціальними ризиками – хворобою, безробіттям, старістю, трудовим каліцтвом, професійною хворобою, материнством, інвалідністю, втратою годувальника, утриманням дітей. Кодекс висуває вимоги до держав більш високого рівня, ніж 102 Конвенція МОП [4].

Арабська хартія прав людини (2004 р.), визначає право кожної людини на достатній рівень життя для себе і своєї сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг і житло (ст. 23), а також зобов'язання держав-учасниць щодо справедливого розподілу національного доходу між громадянами (ст. 24) [5]. Ст. 14 **Американської декларації прав і обов'язків людини (1948 р.)** визнає право кожного, хто працює, на таку винагороду, яка буде пропорційна його здібностям та майстерності і забезпечуватиме рівень життя, достатній для нього і його сім'ї [6].

Підсумовуючи зміст регіональних документів з прав людини, слід відзначити, що **Африканська Хартія прав Людини і Народів (1981 р.)** та **Загальна Ісламська Декларація прав людини (1981 р.)** права на гідний або достатній рівень життя не включають.

Конституції європейських держав з розвинутими демократичними традиціями та визнаним високим рівнем забезпечення прав людини по-різному підходять до питання забезпечення гідного чи достатнього рівня життя, здебільшого зупиняючись на твердженні, що людина та її гідність є головною метою діяльності держави. Спостерігається також певна закономірність щодо того, що соціальні права і, відповідно, право на достатній або гідний рівень життя чітко прописані, насамперед, у більш «молодих» конституціях, що відповідає загальним тенденціям визнання цього покоління прав людини. Право на достатній рівень життя, як і в міжнародних договорах, у конституціях так само розкривається у двох ракурсах: для трудящих – право на відповідний рівень винагороди за працю, а для інших – на соціальні виплати відповідного (достатнього або гідного) рівня.

Так, **Конституція Бельгії (1994 р.)** проголошує право кожного на життя, що відповідає людській гідності. Це передбачає: право на працю; на справедливі умови праці та винагороду; право на соціальне страхування; охорону здоров'я; соціальну, медичну та юридичну допомогу, право на гідне

житло та здорове навколишнє середовище. **Конституція Італійської Республіки (1947 р.)** визначає право трудящих на винагороду, що відповідає кількості і якості його праці, та достатню... для забезпечення їм і їхнім сім'ям вільного і гідного існування. А кожен нездатний до праці та позбавлений необхідних засобів до існування, має право на підтримку і допомогу суспільства. Трудящі мають право на те, щоб для них були передбачені та забезпечені засоби, що відповідають їхнім життєвим потребам, у випадках нещастя, хвороби, інвалідності, старості та незалежного від них безробіття.

У **Конституції Королівства Нідерланди (1983 р.)** визначається обов'язок державних органів піклуватися про забезпечення засобів до існування та справедливий розподіл багатства. Громадяни, які не мають засобів до існування, мають право на підтримку з боку державних органів. Державні органи повинні піклуватися... про забезпечення населенню достатнього життєвого рівня. **Конституція Португалії (1976 р.)** зазначає, що всі трудящі мають право: на винагороду, яка відповідає кількості, характеру і якості праці (при цьому дотримується принцип рівної оплати за рівну працю, щоб забезпечити кожному трудящому гідне існування); на організацію роботи в соціальних умовах, що не принижують людської гідності, з метою найбільш повного розкриття людської особистості та можливості поєднувати професійну діяльність із сімейним життям; на матеріальну допомогу при вимушеному безробітті; на допомогу і справедливе відшкодування шкоди, нанесеної нещасним випадком на роботі чи професійним захворюванням.

Конституція Фінляндії (1999 р.) проголошує, що всі, хто не спроможний добувати собі засоби, необхідні для гідного життя, мають право на обов'язкове соціальне забезпечення та піклування. Закон повинен гарантувати кожному право на одержання базового забезпечення, на одержання допомоги по безробіттю, у випадку хвороби, інвалідності та за віком, а також на допомогу при народженні дитини і у випадку втрати годувальника. **Конституція Швейцарської конфедерації (1999 р.)** виступає за те, щоб кожна особа приймала участь у системі соціальної захищеності, отримувала необхідне піклування про її здоров'я, працездатні могли покривати свої витрати на життя завдяки праці на відповідних умовах, щоб кожна особа була захищена від економічних наслідків віку, інвалідності, хвороби, нещасного випадку, безробіття, материнства, сирітства і вдовства.

Держави, що утворилися після проголошення незалежності радянськими республіками в своїх нових конституціях здебільшого закріпили широкий перелік соціально-економічних прав, у тому числі право на працю, на соціальний захист або соціальне забезпечення та право на достатній або гідний рівень життя.

Так, окрім статті 46 **Конституції України (1996 р.)**, що закріплює право на соціальний захист, стаття 48 зазначає: «Кожен має право на достатній життєвий рівень для себе та своєї сім'ї, який включає достатнє харчування, одяг, житло. Стаття 7

Конституції Російської Федерації (1993 р.) проголошуючи державу соціальною, конкретизує, що її політика спрямована на створення умов, які забезпечують гідне життя та вільний розвиток людини, але права на гідний рівень життя в Конституції РФ не згадується.

Конституція Азербайджанської республіки (1995 р.) містить норму, яка визначає, що «надання допомоги тим, хто її потребує, є, в першу чергу, обов'язком членів їхніх сімей», але водночас закріплює право кожного на соціальне забезпечення. **Конституція республіки Вірменія (1995 р.)** в 34 статті закріплює право кожного громадянина для себе і своєї сім'ї на задовільний рівень життя, у тому числі на житло, а також на поліпшення умов життя. **Конституція Білорусі (1996 р.)** гарантує особам, які працюють за наймом, справедливу частку винагороди в економічних результатах праці відповідно до її кількості, якості та суспільного значення, але не нижче рівня, який забезпечує їм та їхнім сім'ям вільне та гідне існування (ст. 42).

Конституція Словачкої Республіки (1992 р.) проголошує: «Працівники мають право на справедливі і задовільні умови праці. Закон, зокрема, гарантує: право на винагороду за виконану роботу, достатню для забезпечення гідного життєвого рівня». **Конституція Республіки Хорватія (1990 р.):** «Кожен працівник має право на оплату праці, яка може забезпечити йому і його сім'ї вільне і гідне життя» [7].

Останнім часом все частіше в наукових обговореннях наголошується на тісному взаємозв'язку гарантій реалізації особистих та громадянських прав із необхідністю забезпечення прав соціально-економічного спектру, оскільки останні, відповідно до сучасних поглядів, є необхідною умовою ефективного існування перших.

Одним із найбільш вживаних та зрозумілих для людини як соціальної істоти поняття є поняття гідного рівня життя, хоча досить часто воно інтерпретується в національних та міжнародних правових документах як «достатній рівень», що, на нашу думку, несе різне змістове наповнення. Видається, що достатній рівень означає наявність «мінімуму достатку», який дає змогу виживати особі або сім'ї. Найбільш часто його співвідносять із забезпеченням прожитковому мінімуму. Власне, саме таке сприйняття реалізується у нормах українського соціального законодавства, зокрема тих, що регулюють порядок надання соціальної допомоги, адже саме відсутність у сім'ї доходу на рівні прожиткового мінімуму є підставою для виникнення права на переважну більшість видів державної соціальної допомоги, а різниця між сукупним доходом сім'ї та відповідним прожитковим мінімумом – основою для визначення розміру, наприклад, допомоги малозабезпеченим сім'ям.

Прожитковий мінімум відповідно до Закону України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» вважається базовим соціальним стандартом і визначається як «вартісна величина достатнього для забезпечення нормального функціонування організму людини, збереження його здоров'я набору продуктів харчування, а також мінімального набору непродовольчих товарів та мінімального набору послуг, необхідних для

задоволення основних соціальних і культурних потреб особистості» [8]. На основі встановленого законом прожиткового мінімуму визначаються державні соціальні гарантії та стандарти у сферах доходів населення, житлово-комунального, побутового, соціально-культурного обслуговування, охорони здоров'я та освіти. Він, зокрема, є основою для визначення розміру мінімальної заробітної плати, оскільки згідно зі ст. 9 Закону України «Про оплату праці», її розмір «визначається з урахуванням потреб працівників та їх сімей, вартісної величини достатнього для забезпечення нормального функціонування організму працездатної людини, збереження її здоров'я набору продуктів харчування, мінімального набору непродовольчих товарів та мінімального набору послуг необхідних для задоволення основних соціальних і культурних потреб особистості... у розмірі не нижчому від розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб» [9]. У 2014 році згідно із ст. 8 Закону України «Про Державний бюджет на 2014 рік» мінімальна заробітна плата встановлена у розмірі 1218 грн. на місяць (що дорівнює прожитковому мінімуму для працездатних), а погодинна – 7,3 грн. [10].

Крім зазначеного, для оцінки рівня життя в регіоні, розроблення та реалізації регіональних соціальних програм, визначення права на призначення соціальної допомоги, що фінансується за рахунок місцевих бюджетів, органами місцевого самоврядування може затверджуватися регіональний прожитковий мінімум, не нижчий від встановленого на загальнодержавному рівні [11].

Погоджуємося з професором О. Мачульською, яка стверджує, що прожитковий мінімум не може визнаватися єдиною можливим критерієм забезпечення, і в якості соціального стандарту більше підходить для відносин по наданню соціальної допомоги малозабезпеченим особам, а в соціальному страхуванні повинен бути встановлений більш високий рівень соціальних стандартів [12, с. 27].

Цю ж саму тезу слід застосувати і до рівня пенсійних виплат. Згідно з ч. 3 ст. 46 Конституції України, «пенсії, інші види соціальних виплат та допомоги, що є основним джерелом існування, мають забезпечувати рівень життя, не нижчий від прожиткового мінімуму, встановленого законом», дослівно ця норма повторюється у ч. 2 ст. 7 Закону України «Про загальнообов'язкове пенсійне страхування» [13]. Держава, виконуючи цю норму, встановлює мінімальну пенсію у розмірі не меншому, ніж прожитковий мінімум для непрацездатних осіб, а якщо бути точним – відповідною прожитковому мінімуму для відповідної категорії осіб, який Законом України «Про Державний бюджет на 2014 рік» встановлений у розмірі 949 грн. на місяць, відповідною буде у цьому році і мінімальна пенсія [10]. Навряд чи прожитковий мінімум здатен забезпечити достатній рівень життя для особи або сім'ї, більше того, якщо сукупний дохід сім'ї не перевищує двох сукупних прожиткових мінімумів, будь-яка подія – втрата роботи одним із членів сім'ї, народження дитини тощо – буде ризиком повернення за межу бідності.

На думку багатьох дослідників, поняття «гідне життя» у суспільстві сприймається більше як

морально-етична, а не нормативно-правова категорія, і кожен вкладає своє суб'єктивне сприйняття складових її змісту, виходячи із свого соціального походження, соціального стану, інтелектуального розвитку і життєвих установок. Проведене соціологічне опитування виявило, що для сільських жителів гідне життя включає в себе наявність усіх необхідних продуктів харчування і предметів одягу, а для міських жителів характерне різне розуміння цієї категорії, залежно від рівня достатку (були опитані особи з прибутком в 10-15 разів більшим за прожитковий мінімум та з прибутком, що перевищує прожитковий мінімум лише на 5-10 відсотків): необхідний набір продуктів харчування для першої групи включав у себе обов'язково якісну, екологічно перевірену, збалансовану їжу, а не набір, передбачений споживчим коштом, який повністю задовольнив другу групу респондентів. Ті ж самі вимоги ставилися до одягу та взуття. Всі назвали необхідними складовими гідну працю та гідний відпочинок, але для першої групи під гідною працею розумілася високооплачувана трудова діяльність у гарних сприятливих умовах, а під гідним відпочинком – відпочинок всією сім'єю в санаторно-курортних закладах, а також відпочинок за кордоном, крім того, обов'язкове відвідування культурно-масових закладів. Для другої групи наповнення цих понять було не важливим [14, с. 447].

Гідний рівень життя повинен мати конкретне закріплення у соціальному законодавстві України та орієнтиром для визначення розмірів заробітної плати, пенсії та інших соціальних виплат, які забезпечують існування людини. Дуже важливо, щоб при цьому дотримувався принцип соціальної справедливості, але і не страждала людська гідність. Саме досягнення гідного рівня життя є основною метою соціальної політики держави та загальної системи соціального захисту населення, одним із найважливіших принципів права соціального забезпечення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права, прийнятий 16 грудня 1966 року Генеральною Асамблеєю ООН. (ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР № 2148-VIII 19.10.73) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_042
2. Європейська соціальна хартія (Переглянута) Страсбург, 3 травня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 51.
3. Конвенція Міжнародної організації праці № 102 про мінімальні норми соціального забезпечення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/993_011
4. Європейський кодекс соціального забезпечення (переглянутий), Рим, 06.11.1990 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_651
5. Арабська хартія прав людини (2004) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.humanrights-geneva.info/spip.php?article2715>
6. Американська декларація прав і обов'язків людини (Прийнята на IX Міжнародній конференції американських держав, Богота, Колумбія, 1948) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cidh.org/basicos/english/Basic2.American.Declaration.htm>
7. Див.: Конституції государств (стран) мира. Интернет-библиотека конституций Романа Пашкова

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://worldconstitutions.ru/archives>

8. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії: Закон України від 5 жовтня 2000 року № 2017-III // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 48. – Ст. 409.

9. Про оплату праці: Закон України від 24 березня 1995 року № 108/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 17. – Ст. 121.

10. Про Державний бюджет України на 2014 рік: Закон України від 16 січня 2014 року № 719-VII (зі змінами) // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 9. – Ст. 93.

11. Про прожитковий мінімум: Закон України від 15 липня 1999 року № 966-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 38. – Ст. 348.

12. Мачульская Е.Е. Конституционные основы социального обеспечения // Конституционные основы трудового права и права социального обеспечения: состояние и перспективы: материалы XIV Ежегодной междунауч.-практ. конференции юрид. факультета МГУ имени

М.В. Ломоносова и V Межд. науч.-практ. конф. «Кутафинские чтения» МГЮУ имени О.Е. Кутафина «Конституционализм и правовая система России: итоги и перспективы» (секция трудового права и права социального обеспечения). – М., 2013. – 544 с.

13. Див.: Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141; Про загальнообов'язкове пенсійне страхування: Закон України від 9 липня 2003 року № 1058-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №№ 49-51. – Ст. 376.

14. Филиппова Э.М. Категория «достойный уровень жизни» в социальном обеспечении Российской Федерации // Конституционные основы трудового права и права социального обеспечения: состояние и перспективы: материалы XIV Ежегодной междунауч.-практ. конференции юрид. факультета МГУ имени М.В. Ломоносова и V Межд. науч.-практ. конф. «Кутафинские чтения» МГЮУ имени О.Е. Кутафина «Конституционализм и правовая система России: итоги и перспективы» (секция трудового права и права социального обеспечения). – М., 2013. – 544 с.

УДК 347.122

ЩОДО НЕОБХІДНОСТІ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ РОБОТОДАВЦІВ – ЮРИДИЧНИХ ОСІБ У ПОЛОЖЕННЯХ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ПРАЦЮ УКРАЇНИ

Венедіктов С. В.,

доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри трудового права
та права соціального забезпечення
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

Анотація: Аргументовано необхідність запровадження диференціації роботодавців – юридичних осіб у положеннях законодавства про працю України. Обґрунтовано доцільність диференціації роботодавців у залежності від кількості працюючих у їхньому штаті працівників. Запропоновано класифікацію роботодавців – юридичних осіб: дрібні роботодавці, невеликі роботодавці, середні роботодавці та великі роботодавці.

Ключові слова: юридична особа, роботодавець, працівник, трудові правовідносини, диференціація роботодавців, стимулювання.

Анотация: Аргументирована необходимость внедрения дифференциации работодателей – юридических лиц в положения законодательства Украины о труде. Обоснована целесообразность дифференциации работодателей в зависимости от количества работающих в их штате работников. Предложено следующую классификацию работодателей – юридических лиц: мелкие работодатели, небольшие работодатели, средние предприниматели и крупные работодатели.

Ключевые слова: юридическое лицо, работодатель, работник, трудовые правоотношения, дифференциация работодателей, стимулирование.

Annotation: Arguments the necessity of implementing differentiation employers - legal entities in the Labor Law of Ukraine. Grounded appropriateness of differentiation of employers depending on the number of employees working for them. Proposed the following classification of employers - legal entities: minor employers, small employers, medium-sized enterprises and large employers.

Key words: legal entity, employer, employee, labor relations, differentiation of employers, stimulation.

Звертаючись до аналізу правового регулювання діяльності працівника та роботодавця, слід зазначити, що вони завжди відіграють ключову роль серед суб'єктів трудового права. І якщо правовий статус працівника з моменту зародження галузі трудового права не зазнав суттєвих змін, то такий складний та специфічний суб'єкт, як роботодавець, під впливом часу все ж отримав істотних перетворень. Стосується це, переважно, юридичної особи, яка природно не може існувати без трудових ресурсів.

Категорії юридичної особи – роботодавця завжди приділялася значна увага в наукових дослідженнях багатьох вчених. Так, ще Л.С. Галь, у своїй фундаментальній праці «Трудовий договір: Цивілістичне дослідження» зазначав, що «всяка держава, що легітимно здійснює будь-які постійні завдання та використовує найману працю, потребує, як показує досвід, певного порядку. Не тільки технічна сторона, як то: розподіл обов'язків, час роботи та відпочинку тощо, але також і взаємовідношення різних зайнятих в підприємстві осіб, положення та функції кожного з них, межі наданої їм влади, взагалі правові умови спільної діяльності повинні бути більш-менш точно